

Krossen skole

Nærmiljø-, kompetanseskole og SFO

PLAN FOR HELHETLIG ARBEID MED
LÆRINGSMILJØ.

Sosial kompetanseplan

Planperiode 2016-2020

Innhold

Innledning	2
Læreplanverket Kunnskapsløftet 06 – Generell del - sier blant annet:.....	4
Prinsipper for opplæringen - Læringsplakaten sier blant annet at skolen skal:	5
Sosial kompetanse	6
Tiltak som støtter trygghet, trivsel og sosial kompetanse	8
Månedens sosiale kompetanse fokus – felles for 1 -7 trinn	11
Sosial læreplan 1. klasse	13
Sosial læreplan 2. klasse	14
Sosial læreplan 3. klasse	15
Sosial læreplan 4. klasse	16
Sosial læreplan 5. klasse	17
Sosial læreplan 6. klasse	18
Sosial læreplan 7. klasse	19

Innledning

Sosial kompetanse er knyttet til kunnskaper, holdninger og ferdigheter som anvendes for å mestre sosiale ferdigheter. Sosial kompetanse er en grunnleggende forutsetning for at barn og unge skal kunne forholde seg til og handle i ulike sosiale rom. Det handler om forholdet til jevnaldrende og forholdet til voksne.

Skolen er en sosial arena hvor barna tilbringer mye tid. Skolens oppgave, i samarbeid med foresatte, blir derfor å hjelpe barna inn i konstruktive sosiale utviklingsprosesser hvor de lærer å gi andre ros, anerkjenne andre, være vennlige og høflige og være i stand til å sette seg inn i hvordan andre har det.

Elevene skal utvikle seg som selvstendige individer som vurderer konsekvensene av og tar ansvar for egne handlinger. Opplæringen skal bidra til utvikling av sosial tilhørighet og mestring av ulike roller i samfunns- og arbeidslivet, og i fritiden.

Sosialt kompetente barn utfører positive, sosiale handlinger.

Alt som skjer i de daglige situasjonene på skolen, er med på å gi barna nye sosiale erfaringer og ferdigheter. Dette blir dermed den viktigste delen av den sosiale kompetanseplanen.

Krossen skoles visjon: "Jeg gleder meg til å gå på skolen!"

Vi må gi barn tro på at de kan lære å mestre. Ved og nå mål eller ved å klare nye utfordringer, opplever barn at de lykkes. Å oppleve mestring gir motivasjon til å nå nye mål og nye utfordringer. Vi må gi utfordringer som bygger på kunnskap og ferdigheter som barn har, og som samtidig peker mot høyere mål.

Barn som får muligheter til å undre seg og være nysgjerrige, får lyst til å lære. Da gleder de seg til å gå på skolen.

Steg for steg

I dette arbeidet bruker skolen blant annet Steg for steg. Det er et undervisningsopplegg som har til hensikt å redusere impulsiv og aggressiv atferd og forbedre den sosiale kompetansen hos barn. Barna lærer ferdigheter i empati, impulskontroll og kontroll av sinne.

Steg for steg permene ligger i alle skolens klasserom med opplegg tilpasset det aktuelle klassesetrinn.

Trivselsundersøkelse

Skolen bruker Klassetrivsel.no, og gjennomfører en tilpasset trivselsundersøkelse to ganger i året. Resultatene av kartleggingen brukes fortløpende til å forbedre klassemiljø, læringsmiljø og elevenes trivsel.

«La hvert hjem, hvert gatehjørne, hver møteplass, være en plass for læring.»

(Nelson Mandela)

Læreplanverket Kunnskapsløftet 06 – Generell del - sier blant annet:

”Opplæringens mål er blant annet å hjelpe barn og unge til å mestre utfordringer sammen med andre. Opplæringen skal sette hver elev i stand til å ta hånd om sitt liv, og samtidig gi eleven overskudd og vilje til å støtte andre.”

Opplæringen skal gi god allmenndannelse. Det vil si tilegnelse av egenskaper og verdier som letter samarbeid mellom mennesker og gjør det rikt og spennende å leve sammen. Det innbefatter kyndighet og modenhet for å møte livet – praktisk, sosialt og personlig.

Det er vesentlig å utnytte skolen som arbeidsfellesskap for utvikling av sosiale ferdigheter. Den må organiseres slik at elevenes virke får konsekvenser for andre, og slik at de kan lære av konsekvensene av egne avgjørelser.

Alle elever har rett til opplæring i ryddige og rolige former, og har selv medansvar for dette. Foreldrene er en viktig del i samarbeidet om den enkelte elev og skolens miljø. ”Foreldrene har primæransvaret for sine barn. Det kan ikke overlates til skolen, men bør utøves også i samarbeid mellom skole og hjem. For læringsmiljøet favner også foreldrene”.

(Kunnskapsløftet, Generell del)

«For å bli trygg på andre, må jeg kjenne meg selv»

(ukjent)

Prinsipper for opplæringen - Læringsplakaten sier blant annet at skolen skal:

- Stimulere elevene i deres personlige utvikling og identitet, i det å utvikle etisk, sosial og kulturell kompetanse og demokratisk deltagelse
- Legge til rette for elevmedvirkning og for at elevene kan foreta bevisste verdivalg og valg av utdanning og fremtidig arbeid
- Sikre at det fysiske og psykososiale arbeids- og læringsmiljøet fremmer helse, trivsel og læring
- Legge til rette for samarbeid med hjemmet og sikre foreldrenes/ foresattes medansvar i skolen.

For å utvikle elevenes sosiale kompetanse skal skolen legge til rette slik at de får øve seg i ulike former for samhandling og problem – og konflikthåndtering. Skolen skal hjelpe elevene til å utvikle seg både som selvstendige, ansvarsfulle individer som mestrer ulike roller i samfunns – og arbeidslivet.

”Vi lærer ikke for skolen, men for livet”

(romersk filosof)

Sosial kompetanse

Et overordnet mål for skolen blir derfor å utvikle elevenes sosiale kompetanse.

Sentrale områder innen sosial kompetanse:

Empati:

- å kunne leve seg inn i andres situasjon
- å se situasjonen fra den andres side
- å vise omtanke og respekt for andres følelser og synspunkter

Samarbeid:

- å kunne bruke tiden fornuftig mens man venter på tur
- å kunne dele med andre
- å kunne hjelpe andre
- å kunne følge regler og beskjeder
- å kunne gå over til andre aktiviteter uten å protestere
- å kunne samarbeide med jevnaldrende og voksne

Selvhevdelse:

- å kunne be om hjelp og informasjon
- å kunne presentere seg
- å kunne reagere på andres handlinger
- å kunne uttrykke egne meninger og standpunkter
- å kunne si nei til det man helst ikke bør være med på

Selvkontroll:

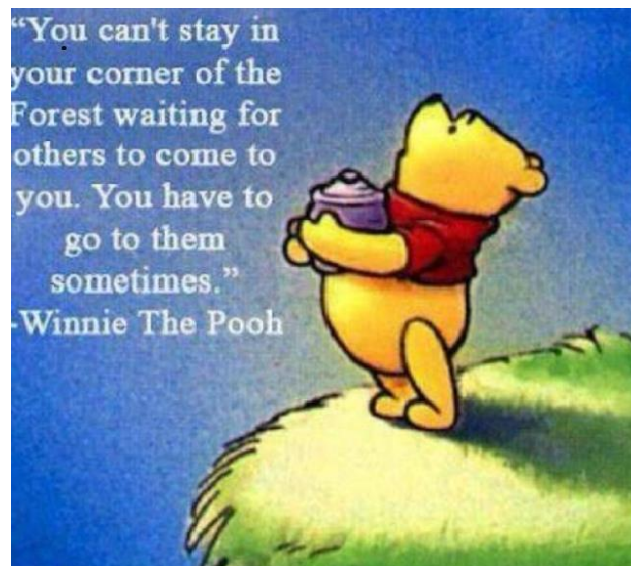
- å kunne vente på tur
- å kunne løse en konflikt med ord
- å kunne følge regler i lek og tåle å tape
- å kunne vise glede og sinne på situasjonstilpassede måter

Ansvarlighet:

- å kunne vise respekt for egne og andres eiendeler og arbeid
- å kunne utføre oppgaver
- å kunne våge å si fra om mobbing og plaging
- å kunne ta konsekvensene av regelbrudd
- å være med på å skape et godt miljø for læring og trivsel

"Alle barn har en gnist i seg. Alt vi trenger er å tenne den"

Roald Dahl

Tiltak som støtter trygghet, trivsel og sosial kompetanse

Fadderordning/Vennskapsklasser

Elevene i 4. klasse er faddere for elevene i 1. klasse. Arbeidet som fadder begynner om høsten når elevene går på 4. trinn. Det er viktig at arbeidet som fadder blir synlig gjennom hele skoleåret.

Fadderansvar

Elevene på:	Har ansvar for elevene på:
4.trinn	1.trinn
5.trinn	2.trinn
6.trinn	3.trinn

Fellesarrangement

På Krossen skole har vi ulike fellessamlinger.

- Sang – og temasamlinger
- Skoleavslutning; jul og sommer
- Aldersblandede aktiviteter som turer med fadder/fadderbarn, skolelunsj.
- Aktivitetsdag inkludert ski/skøytedag for 5.-7.trinn
- Dramaundervisning og forestillinger to ganger i året.
- Internasjonal matdag for hele skolen.
- Skolekor.

Med andre skoler:

- Den kulturelle skolesekken

Turer og ekskursjoner.

Felles opplevelser er med på å utvikle et inkluderende fellesskap, noe som er en viktig forutsetning for et godt miljø. Slike felles opplevelser kan man også få ved å bevege seg utenfor skolebygget og skolens uteområde. Skolen har et rikt skogsområde i umiddelbar nærhet og kort avstand til vann/sjø.

Ekskursjoner for elevene ved:

De ulike trinnene har årlige turer i nærområdet og til ulike museum. Det fremkommer av trinnets årsplan hvilke ekskursjoner trinnet kommer til å besøke i løpet et skoleår.

Uteaktiviteter

Sosial kompetanse utøves i formelle og uformelle aktiviteter. Uteområdet byr på andre muligheter enn klasserommet når det gjelder å gi en sosial læreplan innhold.

Friminuttene er også en viktig arena for læring av sosial kompetanse. Det er lurt å bruke noen minutter daglig på å planlegge hva som gjøres i friminuttene. Trinnene kan lage oppgaver / finne på leker som passer for dem.

Elevrådet har sørget for at skolegården har en vennebenk.

Ryddig skoleområde

Et ryddig og ordentlig skoleområde er viktig for trivselen. Hvert trinn får tildelt ansvar for "sitt" uteområde. (Kart på døra til personalrommet)

Elevansvar

Elevene ved Krossen skole skal ta ansvar for seg selv, sine medelever og miljøet rundt seg.

Arbeidsoppgaver:

- Ordenselever
- Trivselsledere - elever på 4.- 7.trinn velges av sine medelever for å legge til rette for aktiviteter i skolegården, samt å passe på at ingen går alene. Det sendes ut egen info om innhold, valg, opplæring med mer. (Høst 2016)
- Kildesortering. Klassene følger kommunens opplegg for kildesortering. 6. klasse er miljøpatrulje og fører tilsyn med ordningen. Skolen har et spesielt ansvar fordi vi er sertifisert med grønt flagg.

Månedens sosial kompetanse fokus- felles for 1 -7 trinn

TID	OMRÅDER	MÅL	KRITERIER
August	Ansvarlighet	Vi har god orden og oppførsel	Jeg har orden i tingene mine. Jeg hilser på andre hver dag.
September	Samarbeid	Kan følge regler og beskjeder	Vi lager klasseregler. Jeg følger regler. Jeg lytter når andre snakker. Alle får være med i leken.
Oktober	Selvhevdelse	Jeg er ok og du er ok	Vi er forskjellige. Jeg kan presentere meg. Jeg kan si noe pent om meg selv og andre.
November	Empati	Vi hjelper hverandre	Jeg hjelper deg. Jeg forstyrrer ikke andre når de jobber. Jeg oppmuntrer andre. Jeg er en god venn.
Desember	Selvkontroll	Vi tilpasser oss hverandre	Jeg kan løse en konflikt med ord. Jeg kan svare på en fin måte. Jeg kan vente på tur.
Januar	Ansvarlighet	Vi følger skolens trivselsregler	Jeg kan følge oppsatte regler. Jeg gjør de oppgavene jeg skal. Jeg gjør mitt for å skape god arbeidsro. Jeg våger å si fra hvis noen blir plaget.

Februar	Selvhevdelse	Vi tør å være oss selv	Jeg kan be om hjelp. Jeg våger å si NEI. Jeg tør være meg selv.
Mars	Samarbeid	Vi er hyggelige mot hverandre	Jeg kan dele med andre. Jeg kan hjelp andre. Jeg kan skifte aktivitet uten å protestere. Jeg kan samarbeide. Jeg kan bruke tiden fornuftig mens jeg venter på tur.
April	Empati	Vi tar hensyn til hverandre	Jeg tenker meg om før jeg snakker. Jeg forstår at mennesker er ulike. Jeg tar hensyn til gruppen min.
Mai	Ansvarlighet	Vi har det pent rundt oss	Jeg kaster ikke søppel i naturen. Vi pynter rundt skolen. Jeg rydder etter meg. Jeg viser respekt for egne og andres ting.
Juni	Empati	Vi bryr oss om hverandre	Jeg er vennlig. Jeg har omtanke for andre. Jeg kan be om unnskyldning.

Sosial læreplan 1. trinn

MÅL	KJENNETEGN PÅ MÅLOPPNÅELSE
SAMARBEID: Jeg er hjelpsom og vennlig. Jeg forestår forskjellen på ditt og mitt. Jeg er flink til å lytte til andre. Jeg kan følge regler.	Jeg er vennlig mot andre barn. Jeg hjelper andre. Jeg sier hyggelige ting til de jeg møter. Jeg lar andre ha tingene sine i fred. Jeg låner mine ting til andre. Jeg deler med andre. Jeg følger med når andre forteller noe uten å avbryte. Jeg venter på min tur når jeg vil si noe. Jeg kan tape i lek og spill.
ANSVARLIGHET: Jeg følger klassens og skolens regler.	Jeg rekker opp hånden når jeg skal si noe. Jeg lytter til beskjeder. Jeg bruker innestemme. Jeg henger opp klærne mine og holder orden på plassen min i gangen. Jeg hjelper til med å rydde.
SELVHEVDELSE/SELVKONTROLL: Jeg våger å være meg selv. Jeg vet hva jeg er flink til.	Jeg kan fortelle hvordan jeg har det. Jeg kan si nei hvis noen spør om jeg vil være med på dumme ting. Jeg kan si ”stopp” i leken hvis det blir for voldsomt. Jeg våger å si minst en ting jeg er flink til.
EMPATI: Jeg er en god venn. Jeg kan sette meg inn i andres situasjon.	Jeg tar andre med i leken. Jeg bryr meg om vennene mine. Jeg trøster når noen er lei seg.

Sosial læreplan 2. trinn

MÅL	KJENNETEGN PÅ MÅLOPPNÅELSE
SAMARBEID: Jeg er flink til å lytte til andre. Jeg kan løse konflikter med ord. Jeg kan samarbeide med andre.	Jeg kan stille spørsmål til det andre forteller høyt i klassen. Jeg bruker ”stopp-regelen” og stanser lekene hvis jeg eller andre ikke synes det er gøy lenger. Jeg lar de andre få være med i leken. Jeg kan la andre bestemme i leken.
ANSVARLIGHET: Jeg følger klassens og skolens regler. Jeg er presis. Jeg tar ansvar for egen læring.	Jeg vet hva som står i reglene. Jeg tar vare på bøkene mine. Jeg kommer inn når skoleklokken ringer. Jeg har god orden i sekken min og i hyllen min. Jeg gjør mitt beste for at det skal være arbeidsro.
SELVHEVDELSE/SELVKONTROLL: Jeg våger å være meg selv. Jeg vet hva jeg er flink til.	Jeg våger å hevde meg og mine meninger i lek og arbeid. Jeg våger å bidra i klassen. Jeg våger å være med i framførelser. Jeg kan fortelle og forklare hvorfor jeg er flink til noe.
EMPATI: Jeg er en god venn. Jeg kan sette meg inn i andres situasjon. Jeg kjenner følelsene mine.	Jeg bruker ikke stygge ord om andre eller ertet noen. Jeg ler ikke av andre selv om de gjør eller sier noe jeg synes er dumt. Jeg kan ”lese” ansiktsuttrykk og kroppsspråk når andre er glade, lei seg, sinte osv. Jeg vet hva som gjør meg glad, sint, lei meg osv.

Sosial læreplan 3. trinn

MÅL	KJENNETEGN PÅ MÅLOPPNÅELSE
SAMARBEID: Jeg kan samarbeide med andre. Jeg står for det jeg gjør.	Jeg klarer å innrette meg etter flertallsavgjørelser. Jeg våger å være ærlig og snakke sant når jeg har gjort noe dumt. Jeg kan forklare ”stopp-regelen”. Jeg bidrar positivt i gruppearbeid.
ANSVARLIGHET: Jeg følger klassens regler. Jeg holder tidsfrister. Jeg tar ansvar for egen læring.	Jeg spør hvis jeg er usikker på hva som er tillatt eller ikke. Jeg møter til avtalt tid. Jeg gjør pålagte oppgaver til avtalt tid. Jeg tar med meg riktige bøker og skolesaker hjem og til skolen hver dag. Arbeidene mine er oversiktlige. min.
SELVHEVDELSE/SELVKONTROLL: Jeg våger å være meg selv. Jeg vet hva jeg er flink til. Jeg er fornøyd med arbeidene mine.	Jeg er trygg på meg selv og trenger ikke å ta på meg ”en rolle”. Jeg kan lage en liste over skole- og fritidsaktiviteter jeg mestrer. Jeg kan vise fram arbeidet mitt til andre elever, lærere og foresatte.
EMPATI: Jeg er hjelpsom og grei mot andre. Jeg kan sette meg inn i andres situasjon. Jeg godtar at andre ser annerledes ut enn meg.	Jeg gir ros, og sier fine ting om andre. Jeg godtar at andre sier i fra hvis jeg gjør ting de ikke liker. Jeg sier ikke dumme ting selv om andre ser annerledes ut enn meg.

Sosial læreplan 4. trinn

MÅL	KJENNETEGN PÅ MÅLOPPNÅELSE
SAMARBEID: Jeg kan samarbeide med andre. Jeg kan løse konflikter med ord.	Jeg kan samarbeide med alle. Jeg kan sette ord på følelsene mine. Jeg hjelper andre når jeg ser de trenger det. Jeg gir beskjed til en voksen når noe skjer med meg eller andre elever.
ANSVARLIGHET: Jeg følger klassens og skolens regler. Jeg holder tidsfrister. Jeg tar ansvar for egen læring.	Jeg kan rette meg etter reglene vi er blitt enige om. Jeg tar vare på bøkene mine og skolens utstyr. Jeg leverer bøker og arbeider til riktig tid. Jeg følger med på beskjeder og instruksjoner. Jeg arbeider selvstendig med oppgavene mine, men spør om hjelp dersom jeg trenger det. Jeg kan lese en oppgave og tenke meg om før jeg spør om hjelp.
SELVHEVDELSE/SELVKONTROLL: Jeg tør å være meg selv. Jeg vet hva jeg er flink til. Jeg har tillit til egne evner.	Jeg våger å si noe høyt i klassen. Jeg våger å svare selv om jeg ikke er sikker på om jeg har det rette svaret. Jeg vet hva jeg kan og hva jeg må jobbe mer med. Jeg våger å spørre voksne og medelever om hjelp hvis jeg lurer på noe. Jeg stoler på at det arbeidet jeg gjør er godt nok. Jeg gir ikke opp selv om jeg møter faglig motgang.
EMPATI: Jeg kan sette meg inn i andres situasjon. Jeg kjenner følelsene mine.	Jeg spør andre om de har det bra. Jeg forstår at alle er like mye verdt, selv om de gjør og mener noe annet. Jeg bruker ikke stygge ord om andre eller ertet. Jeg kan forklare hva jeg føler, og hvorfor jeg føler det slik.

Sosial læreplan 5. trinn

MÅL	KJENNETEGN PÅ MÅLOPPNÅELSE
SAMARBEID: Jeg kan samarbeide med andre. Jeg kan løse konflikter med ord.	Jeg vet når det er lurt å arbeide alene og når det er lurt å samarbeide med andre. Jeg er med på å fordele oppgaver rettferdig i et arbeidsfellesskap. Jeg kan se min rolle i en konflikt, forklare hva jeg har gjort og lytte til motparten.
ANSVARLIGHET: Jeg følger klassens og skolens regler. Jeg tar ansvar for egen læring.	Jeg kan bruke hviskestemme hvis jeg må prate med andre. Jeg må ikke alltid være først i køen, sniker ikke eller plager dem som er foran eller bak meg i køen. Jeg kommer raskt i gang med arbeidet.
SELVHEVDELSE/SELVKONTROLL: Jeg tør å være meg selv.	Jeg tør å si fra til en voksen dersom noen andre trenger hjelp. Jeg tør å være med i oppsetninger og framføringer.
EMPATI: Jeg er hjelpsom og vennlig mot andre. Jeg lytter aktivt til andre.	Jeg kan si fra uten å såre. Jeg gjør mitt beste for å forstå det andre sier til meg og spør hvis jeg ikke forstår.

Sosial læreplan 6. trinn

MÅL	KJENNETEGN PÅ MÅLOPPNÅELSE
SAMARBEID: Jeg godtar flertallsavgjørelser. Jeg kan løse konflikter med ord.	Jeg kan innrette meg etter andres meninger når jeg samarbeider. Jeg kan gi konstruktiv kritikk.
ANSVARLIGHET: Jeg tar ansvar for egen læring.	Jeg prioriterer tiden godt og fullfører oppgavene jeg skal gjøre. Jeg arbeider selvstendig og målrettet i individuell tid.
SELVHEVDELSE/SELVKONTROLL: Jeg tør å være meg selv. Jeg har tillit til egne evner.	Jeg våger å opptre og delta på fremføringer. Jeg våger å ta selvstendige valg der oppgaven krever det.
EMPATI: Jeg er en god venn. Jeg godtar at andre er annerledes enn meg.	Jeg kan si fra uten å såre. Jeg forstår at andre er like mye verdt, uansett utseende, kulturbakgrunn og ferdigheter.

Sosial læreplan 7. trinn

MÅL	KJENNETEGN PÅ MÅLOPPNÅELSE
SAMARBEID:	
Jeg kan løse konflikter med ord.	Jeg kan begrunne min kritikk.
ANSVARLIGHET:	
Jeg tar ansvar for egen læring.	Jeg arbeider raskt når det trengs. Jeg arbeider nøyaktig når det trengs. Jeg kan vurdere hvilken samarbeidsmåte som egner seg best for oppgaven jeg skal løse, Jeg skriver ned og vurderer mine egne mål på planen min.
SELVHEVDELSE/SELVKONTROLL:	
Jeg tør å være meg selv.	Jeg kan ta selvstendige valg uten å støtte meg på andre.
EMPATI:	
Jeg godtar at andre er annerledes enn meg.	Jeg respekterer andre, deres klær, væremåte, religion, utseende og status. Jeg bruker ”Jeg-setninger” når jeg forklarer hva jeg føler.

